C. CÎRJAN

CIMITIRUL FEUDAL-TIMPURIU DE LA GÎRLIȚA-OSTROV

Satul Gîrlița, aparținînd comunei Ostrov, se află pe malul lacului Bugeac, la aproximativ 8 km de reședința comunei.

Pe teritoriul satului, în anul 1966, cu ocazia săpăturilor efectuate pentru fundația unei case, a fost descoperită o urnă care conținea oase omenești arse. Urna a fost predată Muzeului de arheologie Constanța, cu mențiunea că asemenea urne au mai fost găsite de către locuitorii satului și cu ocazia altor săpături.

Dată fiind importanța complexului descoperit, direcțiunea muzeului a luat măsuri pentru cercetarea lui. Ca urmare, în perioada 29 martie — 6 aprilie 1968, s-au efectuat în zona respectivă săpături de salvare.

În regiunea respectivă, terenul prezintă o ușoară pantă, ca și unele denivelări cauzate de eroziunea stratului vegetal. Din cauza acestui lucru, unele urne au fost distruse cu ocazia diferitelor lucrări agricole și au fost găsite fragmentare. Cu ocazia săpăturilor, au fost descoperite 12 morminte, toate conținînd urne în care au fost depuse oase omenești arse.

Adîncimea la care au fost găsite urnele variază între 0,20 m. și 0.60 m., în funcție de gradul de eroziune al solului.

Urnele erau depuse în gropi simple, asemănătoare celor de la Castelu [2], cu deosebirea că pînă acum nu s-a descoperit nici un mormînt care să aibă în construcția sa material litic, cum s-au găsit în alte centre din aceeași perioadă, din Dobrogea [3]. Nici unul din cele 12 morminte, nu are casetă de piatră, nu este încadrat de cărămizi refolosite sau pietre mari. De asemeni, urnele nu sînt acoperite. Singura diferențiere care se

---

1 Urna a fost recuperată și predată Muzeului de inginerul Iordache Dobrescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

2 *A. Rădulescu și N. Harțuchi* — Cimitirul feudal timpuriu de la Castelu. Muzeul de arheologie Constanța 1967, p. 9—10

3 *Gh. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu.* — Capidava, buc., 1958 ; *Gh. Ștefan, I. Barnea, M. Comșa, E. Comșa.* — Dinogeția I Buc. 1967. *V. Zirra* Двуобрядовыи логилыщк роноефеодальпоп эпохи в Капул-Виилор-Истрия Dacia N.S. VII 1964, p. 355—412. *B. Mitrea*, Săpăturile de la Satu Nou, în *Materiale*, VI, 1959 ; VII, 1960.

poate face deocamdată, este cea referitoare la indicarea mormintelor. Din acest punct de vedere, mormintele descoperite la Gîrlița se împart în două categorii : 1) morminte simple, în care urna a fost așezată în groapă fără nici un fel de semn indicator și 2) morminte a căror prezență este indicată prin pietre nu prea mari, așezate la mică distanță de urnă, sau în jurul ei.

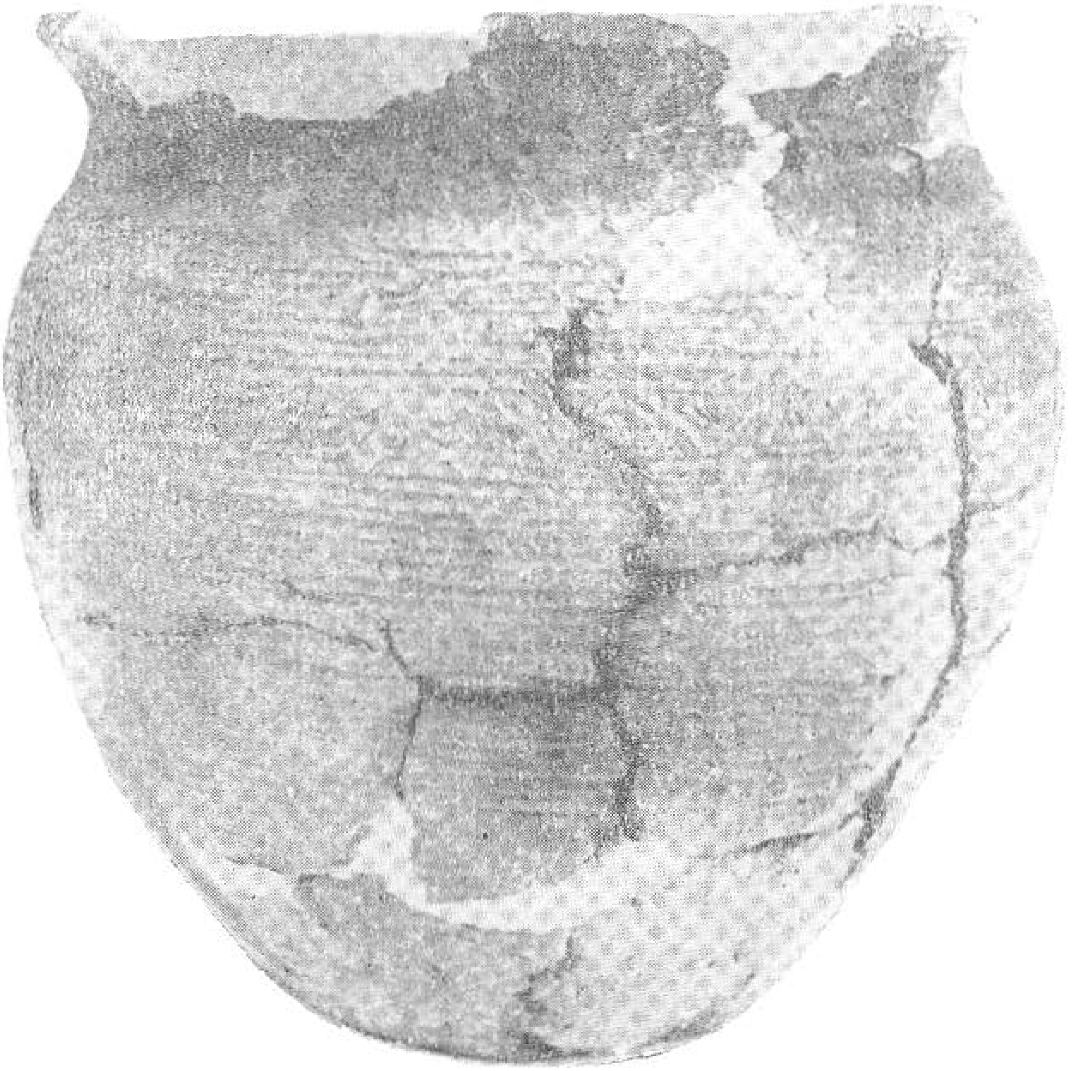

Fig. 1.

Toate mormintele descoperite conțin urne, neîntîlnindu-se procedeul depunerii oaselor calcinate direct în groapă. O altă constatare făcută, este că toate mormintele sînt individuale, spre deosebire de alte necropole din Dobrogea, unde au fost întîlnite și morminte colective [4].

Urnele sînt în general cam pe trei sferturi pline cu oase, cu mențiunea că oasele craniului sînt în toate cazurile puse deasupra, lucru observat și la Castelu [5].

---

[4] *B. Mitrea* — op. cit.

[5] *A. Rădulescu și N. Harțuchi* — op. cit. p. 9—10.

Înainte de a trece la descrierea obiectelor de inventar și a ceramicei, vom face o sumară descriere a mormintelor, cu întregul lor inventar.

Mormîntul nr. 1. Urna era depusă într-o groapă simplă, de formă ovală, fără nici un marcaj de pietre. Urna a fost găsită la o adîncime de 0,20 m. Are formă de borcan, cu umărul puțin pronunțat, buza ușor răsfrîntă, subțiată spre margine si teșită. Pasta din care este confecționată urna este grosolană, cu o mare cantitate de pietricele, poroasă și insuficient arsă, avînd culoarea neagră-cenușie. Decorul este alcătuit din striuri orizontale, care acoperă vasul din regiunea umărului pînă aproape de fund ; acestuia i se suprapune în regiunea umărului un decor în formă de val. Pe fundul vasului, se află o marcă de olar, sub forma unui cerc în care se află înscrisă o cruce. Dimensiuni : În 20 cm., d. g. 22 cm., d. f. 12 cm. (fig. 1).

Mormîntul nr. 2. Groapă simplă, fără pietre indicatoare. Urna, piriformă, lipsită de buză și o parte din umăr ; se găsea la o adîncime de 0,20 cm. Pasta din care este lucrată urna, este alburie-cenușie la suprafață, iar în spărtură cărămizie-înschisă și conține ca degresant nisip. Decorul este alcătuit din trei registre separate, între care nu există ornament. Registrul superior, pe umărul vasului se compune dintr-un val mai mic și mai strîns, aplecat spre stînga. Registrul mijlociu, aflat imediat sub linia de maximă bombare, se compune dintr-o bandă de striuri orizontale, iar registrul inferior aflat aproape de fundul vasului este format dintr-un val mai înalt, mai larg și fără înclinație. Fundul urnei, rotund, nu prezintă marcă de olar. Printre oasele calcinate, s-a găsit un fragment de fier. Dimensiuni : df.13 cm. (fig. 2).

Mormîntul nr. 3. Groapă simplă, în care se afla depusă o urnă avînd lipsă o parte din buză și din fund. Adîncimea la care a fost găsită urna este de 0,20 m. Pasta din care este lucrată are culoarea cărămiziu-deschis cu pete mari brune la suprafață, iar în spărtură, cărămiziu-închis, conținînd nisip și pietricele. Umărul este pronunțat, gîtul cilindric și relativ înalt ; buza, foarte puțin răsfrîntă, este îngroșată la margine. Decorul acestei urne este compus dintr-o bandă de două striuri, care pornind de sub gît înconjoară vasul pînă aproape de fund. Spațiul dintre spire nu este ornamentat. Fără inventar. Dimensiuni : în. 19,5 cm., d. g. 15,5 cm., d. f, 12 cm (fig. 3).

Mormîntul nr. 4. Urnă fragmentară, din care s-a păstrat numai partea de jos a vasului, aproximativ o treime. Găsită la adîncimea de 0,20 m., urna era indicată printr-un grupaj de pietre aflat în partea de est. Pasta din care este confecționată urna are culoarea cenușie la suprafață, iar în spărtură este roz-cărămizie. Urna este decorată prin lustruire, cu motivul în rețea, în partea de jos a vasului acest motiv fiind limitat de o linie orizontală, incizată în pasta crudă a vasului. Fundul este plat, fără marcă de olar. În interiorul urnei nu s-a găsit nici un fel de inventar. (fig. 4).

Mormîntul nr. 5. Urnă fragmentară, care ca și cea aparținînd mormîntului nr. 4, era indicată de un grupaj de pietre. Găsită la adîncimea de 0,40 m., urna este confecționată din aceeași pastă ca și cea anterioară și provine de la un vas de dimensiuni mai mari. Este decorată prin lustruire cu motiv în rețea, care, ca și la celălalt vas este limitat aproape de fund

de o linie incizată în pasta crudă. Fundul este plat, fără marcă de olar; în interiorul vasului nu s-a găsit nici un fel de inventar. (fig. 5).

Mormîntul nr. 6. Urnă fragmentară, din care se păstrează numai partea de jos. Adîncimea la care a fost găsită este de 0,30 m. Vasul este

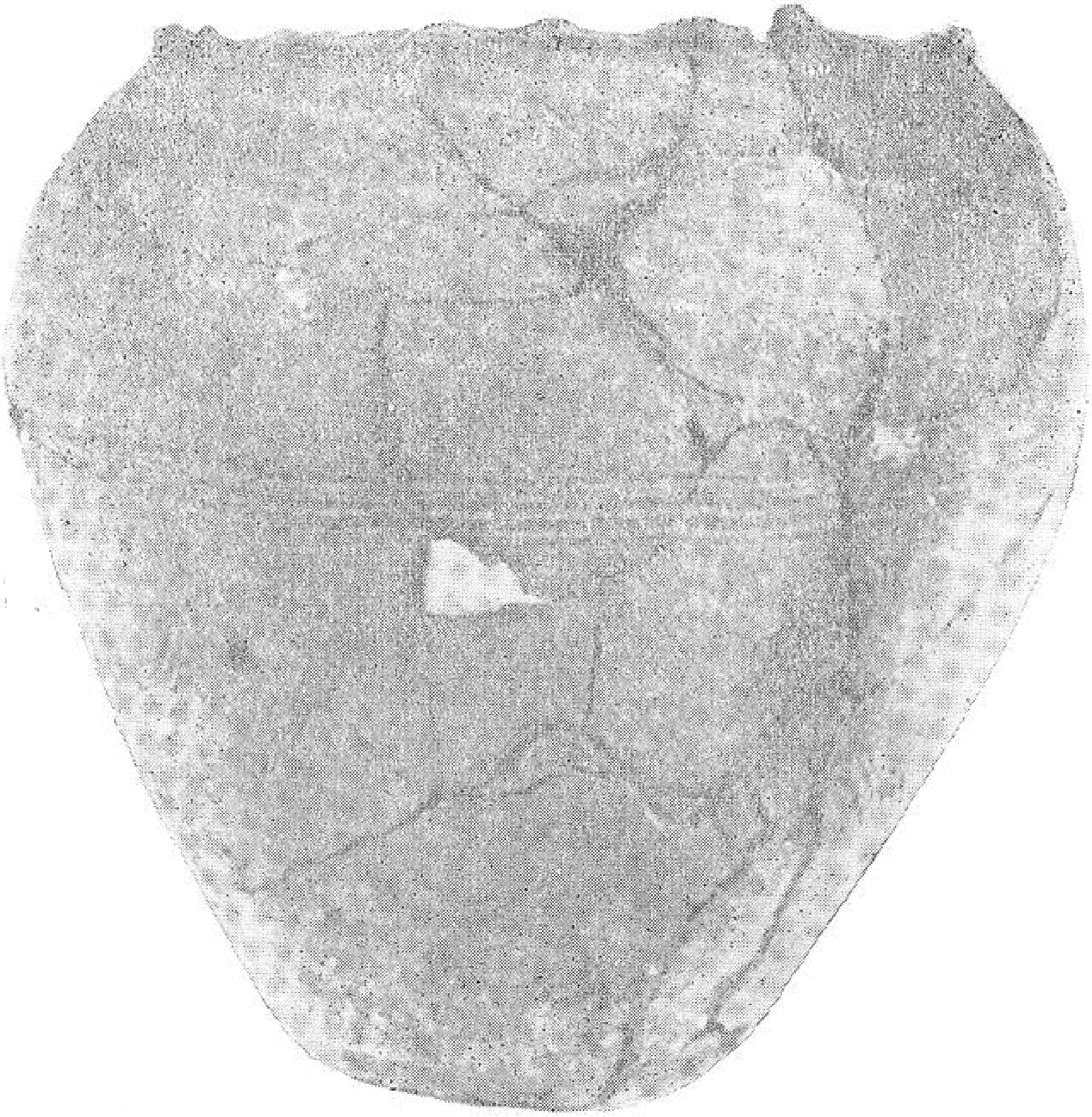

Fig. 2.

lucrat din pastă cu nisip și pietricele, de culoare cărămizie cu pete brune la exterior, iar în spărtură de culoare neagră. Ca decor urna are o bandă de striuri orizontale în partea de jos, după care urmează motivul în val. Spațiul dintre ele nu este decorat. Fundul vasului rotund și plat, nu poartă marcă de olar. Urna nu avea nici un fel de inventar. (fig. 6).

Mormîntul nr. 7. Urnă fragmentară, din care lipsește buza și umărul. Pasta este bună, de culoare cărămizie cu pete brune la suprafață, iar în spărtură, cărămiziu-închiz. Ca degresant conține nisip destul de fin. Decorul este alcătuit din linii în val, care prin întretăiere formează motivul „în ochi". Urna nu avea nici un fel de inventar, și nici marcă de olar. (fig. 7).

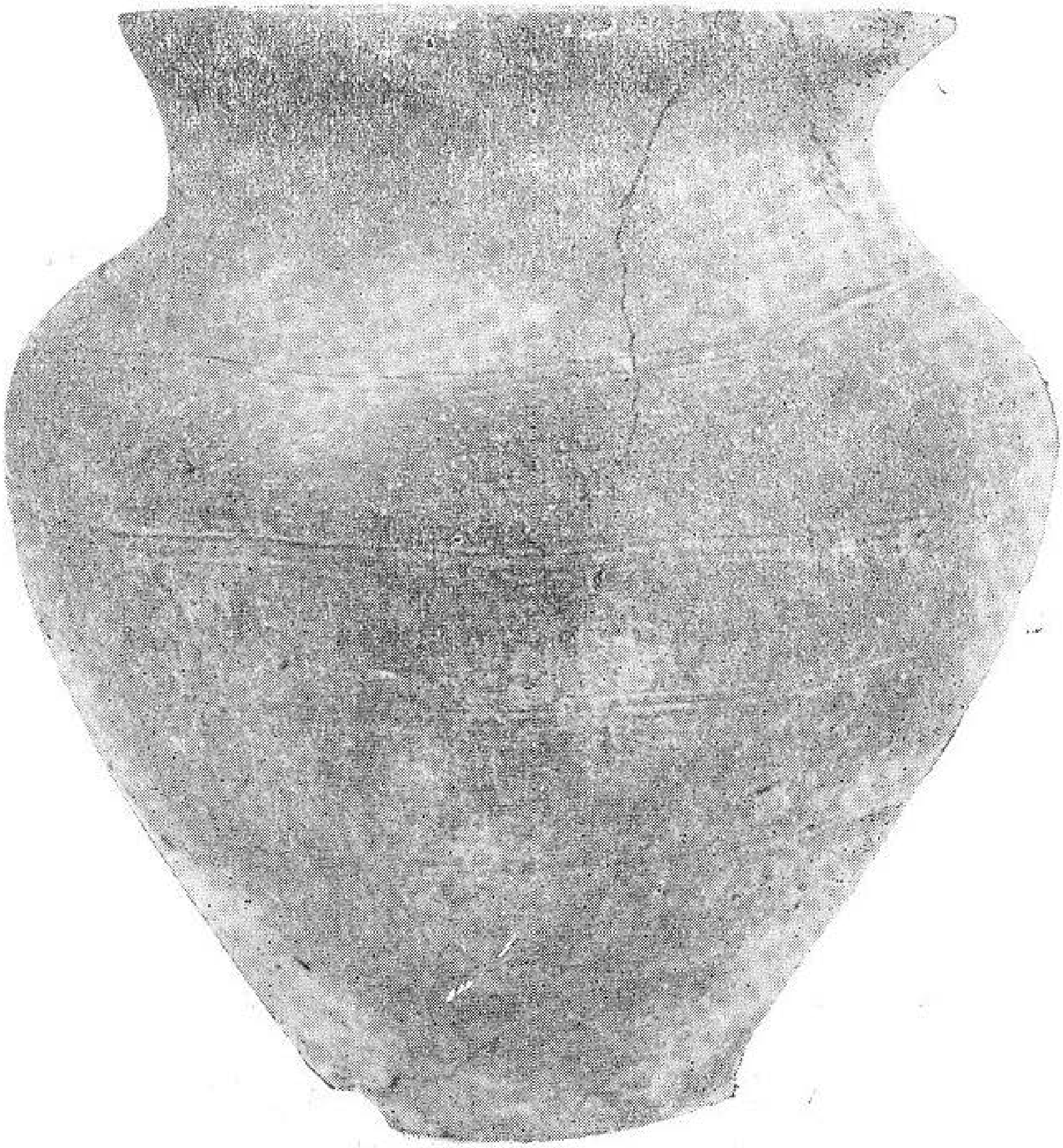

Fig. 3.

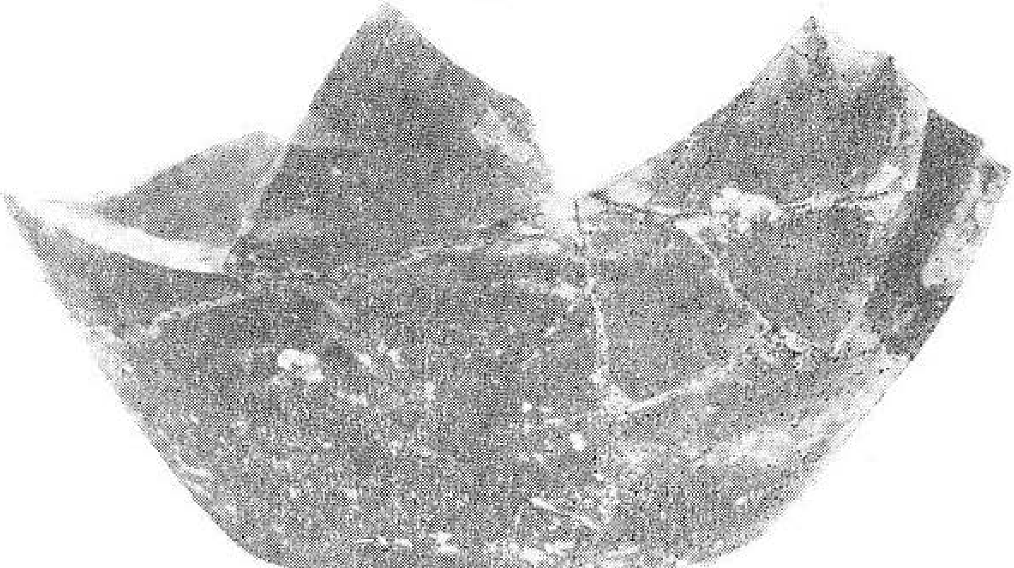

Fig. 4.

Mormîntul nr. 8. Groapă simplă de formă ovală, în care se afla depusă o urnă, indicată printr-un marcaj de pietre. Vasul este lucrat din pastă de calitate superioară, bine arsă, de culoare cenușie, cu pete mai deschise la exterior. În spărtură, miezul este cenușiu, cu straturi super-

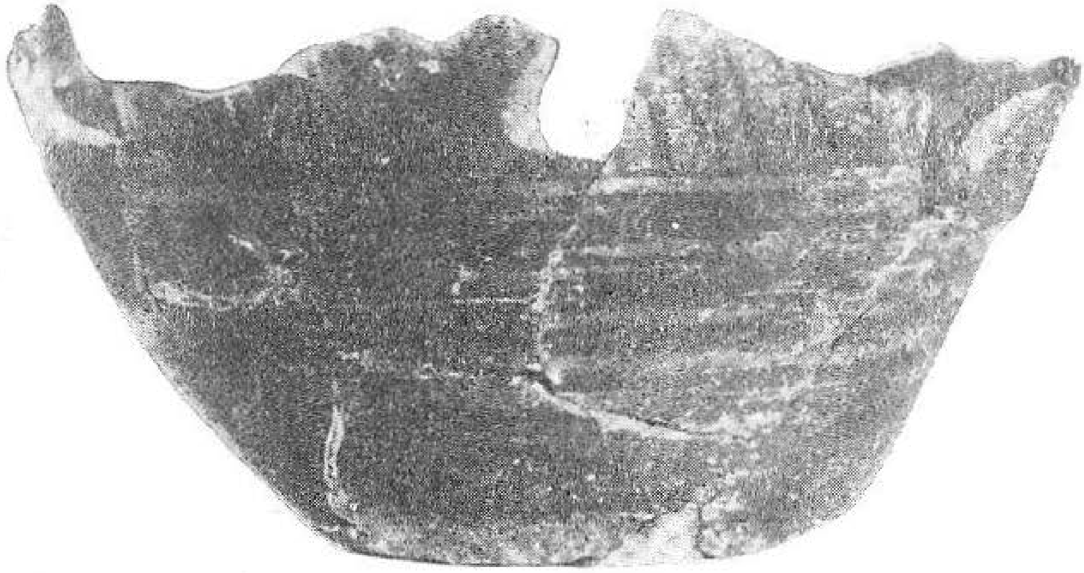

Fig. 5.

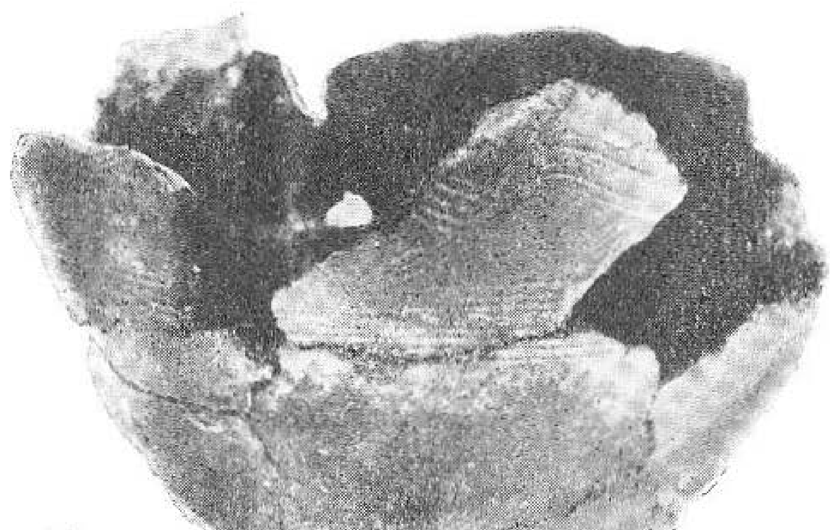

Fig. 6

ficiale mai deschise. Ca formă avem de-a face cu un borcan cu corpul bombat, cu buza puțin evazată și îngroșată. Sub linia de maximă bombare există un decor format dintr-o bandă de linii paralele, fin incizate, dispuse orizontal. Fundul plat nu prezintă marcă de olar ; interiorul urnei este lipsit de inventar. Dimensiuni : în. 23 cm., d.g. 16 cm., d.f. 12 cm. (fig. 8).

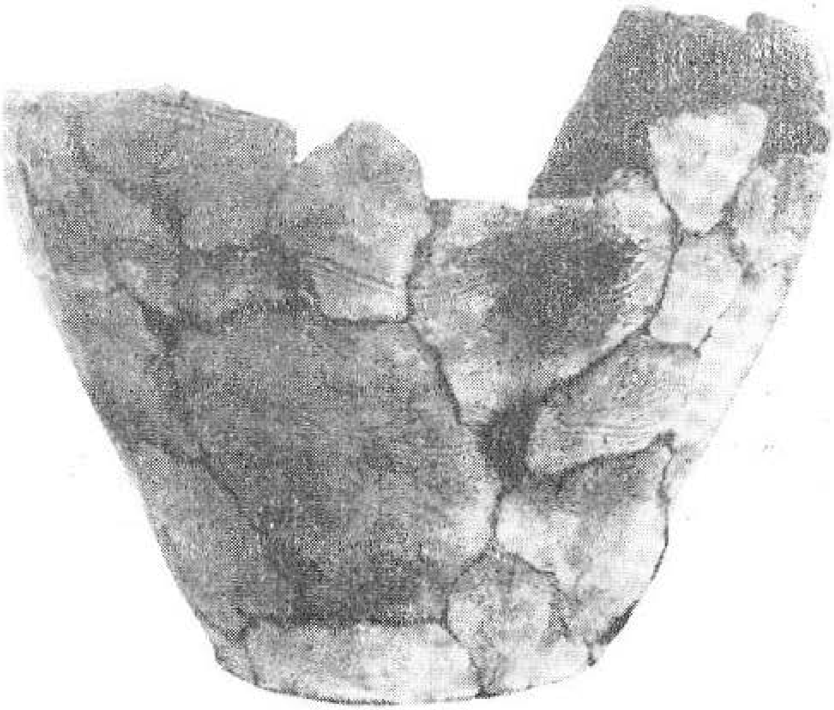

Fig. 7.

Fig. 8.

Mormîntul nr. 9. Urnă fragmentară, găsită la adîncimea de 0,20 m. Pasta la suprafață este cărămizie-deschisă cu pete brune, iar în spărtură, cărămizie-închisă, conținînd ca degresant nisip și pietricele. Decorul este format din linii incizate orizontal dispuse la 2—3 cm. distanță una de alta. Vasul este piriform ; fundul rotund și plat ; fără marcă de olar.

Fig. 9

De remarcat este faptul că această urnă este singura lucrată la mînă. Printre oasele calcinate s-a găsit o cataramă de formă dreptunghiulară, ale cărei laturi lungi sînt puțin strangulate la mijloc. Catarama este de fier iar alături de ea s-a mai găsit un cui de fier. (fig. 9).

Mormîntul nr. 10. Groapă simplă de formă ovală, în care la adîncimea de 0,40 m. a fost găsită o urnă întreagă. Pasta cu nisip și pietricele este arsă secundar. Vasul este piriform, bombat în regiunea gîtului și îngustîndu-se elegant spre fund. Buza este arcuită, îngroșată și puțin teșită. Decorul se comupne din striuri orizontale, care ocupă suprafața vasului de la umăr pînă la fund. Imediat sub buză, fără să se suprapună peste striuri, se află un decor în val aplecat spre stînga. În interiorul urnei nu s-a găsit inventar. Fundul prezintă marcă de olar. Dimensiuni : în. 23,5 cm., d.g. 18 cm., d.f. 14,5 cm. (Fig. 10).

Mormîntul nr. 11. Urnă funerară întreagă cu mici lipsuri din buză, găsită la adîncimea de 0,40 m. Este vorba de un borcan înalt, cu umărul puțin pronunțat, a cărui gură nu este perfect rotundă. Fundul este ușor concav și prezintă marcă de olar. Buza este simplă, răsfrîntă și puțin teșită, păstrînd aceeași grosime. Pasta este bună, de culoare cărămizie. Decorul mai complicat se compune din trei elemente : imediat sub buză pînă aproape de fund, striuri orizontale ; pe umăr suprapunînd striurile se

găsesc impresiuni făcute de sus în jos, în rînduri oblice dispuse la distanțe neregulate. Într-un singur loc, pe umăr, se află un decor incizat alcătuit din două sferturi de cercuri și un diametru care le desparte. Urna prezenta de jur împrejur un marcaj de pietre. Ca inventar a fost găsită o verigă de fier. Dimensiuni : în 27,5 cm., d.g. 22 cm., d.f. 12 cm. (fig. 11 și 12).

Fig. 10.

Mormîntul nr. 12. Urnă funerară întreagă, găsită la adîncimea de 0,60 m. Pasta din care este lucrată are culoarea cărămizie și este bine arsă. Forma este tronconică, cu gura foarte largă, cu buza teșită și lățită, ușor arcuită. În interior buza prezintă o ușoară șănțuire. Fundul este ușor concav și prezintă marcă de olar. Decorul este compus din striuri orizontale, care pornesc de pe umăr și merg pînă aproape de fund. Fără inventar. Dimensiuni : în 24,5 cm., d.g. 23 cm. d.f. 14 cm. (fig. 13).

Fig. 11.

La aceste 12 urne se mai adaugă urna găsită în 1966. Este vorba de o urnă destul de mare, de formă tronconică cu buza înaltă, ușor trasă in afară și teșită. Pasta din care este lucrată este de bună calitate, de culoare cărămiziu deschis. Decorul este alcătuit din striuri orizontale, peste care, pe linia de maximă bombare, se suprapune decorul în val. Fundul rotund, ușor concav are marcă de olar. Dimensiuni : în. 21 cm., d.g. 13 cm., d.f. 12 cm. (fig. 14).

Deși la descrierea individuală făcută fiecărui mormînt în parte au fost prezentate și obiectele de inventar, mai ales ceramica, considerăm că

este necesar să revenim cu unele observații de ordin general asupra ceramicei din necropola de la Gîrlița.

Din punct de vedere al tehnicii de lucru, ceramica descoperită pînă acum se împarte în două categorii :

1) ceramică lucrată la roată înceată de mînă.

2) ceramică lucrată cu mîna.

Exceptînd urna din mormîntul nr. 9, toată ceramica este lucrată la roată. Urna aparținînd mormîntului nr. 9 este lucrată cu mîna, îngrijit, iar decorul nu se deosebește de al altor urne lucrate la roată. Fundurile vaselor fiind desprinse și nu tăiate cu sfoara, păstrează în toate cazurile urmele nisipului presărat pe discul roții olarului. Din punct de vedere al pastei folosite ceramica se poate împărți în două grupe principale :

I) Ceramică lucrată din pastă cu mult nisip și cu pietricele, avînd ca decor cele trei elemente obișnuite : striul orizontal, linia în val sau impresiunile, combinate sau alcătuind singure decorul.

II) Ceramică lucrată din pastă fină, cenușie, decorată prin lustruire. Liniile lustruite alcătuesc o rețea, care în partea de jos a vasului este mărginită de una sau mai multe linii slab incizate în pasta crudă.

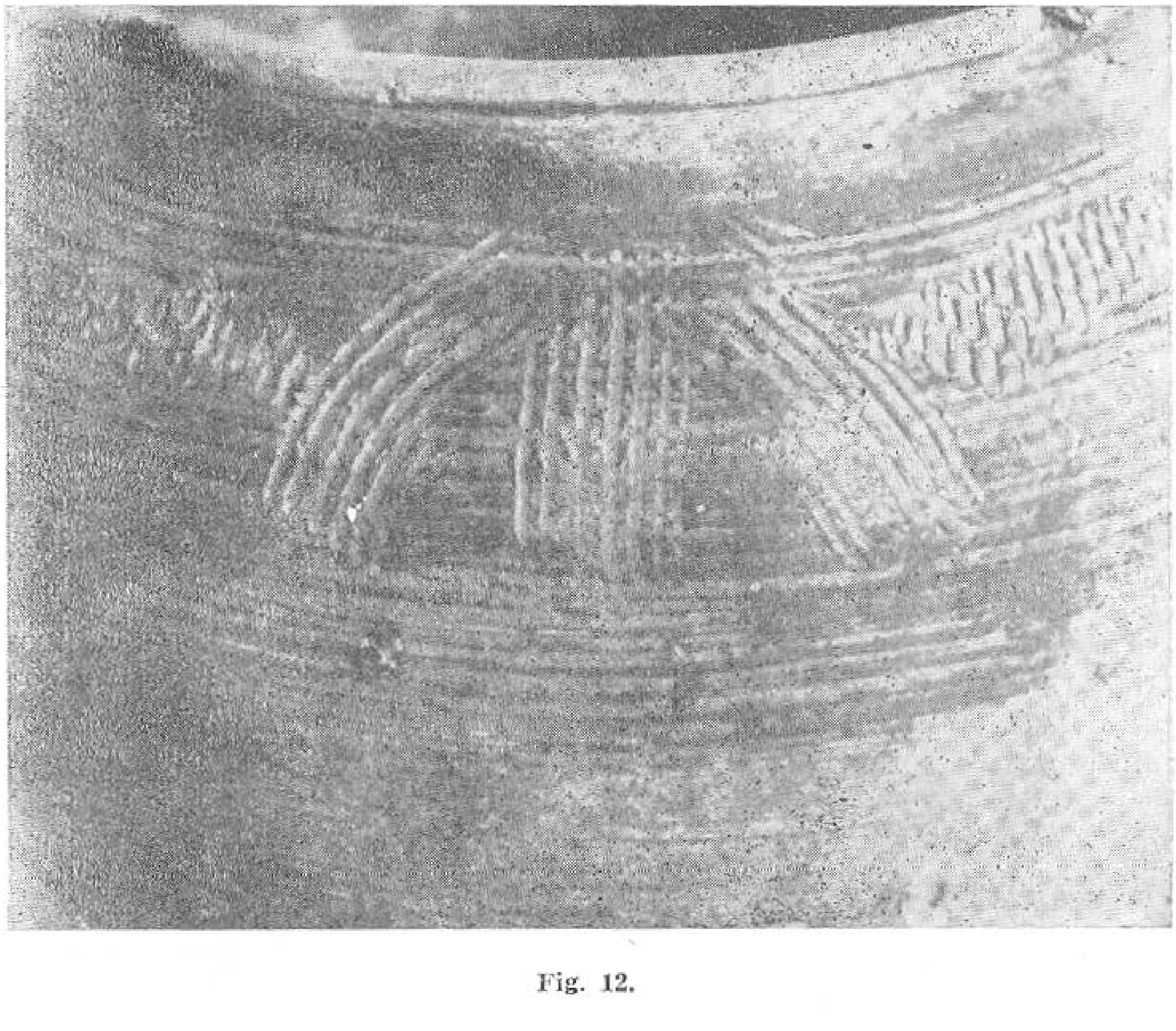

Fig. 12.

Fig. 13

În cadrul primei grupe se pot diferenția deocamdată 2 subgrupe, în funcție de calitatea pastei și de modul în care s-a făcut arderea.

Subgrupa I a. — Cuprinde vase lucrat dintr-o pastă grosolană, prost frămîntată, cu mult nisip și cu pietricele mari. Pasta prost arsă are culoarea neagră-cenușie. Din această categorie face parte urna aparținînd mormîntului nr. 1.

Subgrupa I b. — Cuprinde vase lucrate dintr-o pastă aleasă cu mai multă grijă conținînd nisip fin. Ceramica acestei subgrupe diferă în funcție de temperatura la care a fost arsă : cînd arderea s-a făcut la o temperatură înaltă, vasele au aceeași culoare atît în spărtură cît și la suprafață, pe cînd cele arse la o temperatură mai scăzută prezintă straturi superficiale care diferă de miezul peretelui în ceea ce privește culoarea.

Singura formă de vas întîlnită pînă acum la Gîrlița, este oala borcan, fără toartă și fără o variație prea mare a dimensiunilor. Urnele întregi au înălțimea cuprinsă între 19—24 cm., cu excepția urnei din mormîntul nr. 11, care are înălțimea de 27 cm. Cît privește cele fragmentare, după resturile găsite, sîntem îndreptățiți să credem că se încadrau și ele în aceste dimensiuni.

Decorul vaselor din grupa I-a cuprinde toate cele trei elemente principale care formează motivele ornamentale la această categorie de

Fig. 14

ceramică : striurile orizontale, benzile în val și împunsăturile [6]. Striurile orizontale și benzile în val se întîlnesc atît combinate, cît și alcătuind singure decorul. Împunsăturile se întîlnesc într-un singur caz și atunci în combinație cu striurile.

Urnele decorate numai cu striuri pe toată suprafața lor, sînt în număr de trei exemplare (urnele aparținînd mormintelor 1, 9, 12), dar și ele se diferențiază. Dacă la urna din mormîntul nr. 12 striurile sînt apropiate și acoperă aproape toată suprafața vasului, la urna din mormîntul nr. 3, striurile sînt distanțate, banda fiind alcătutiă din numai două striuri care pleacă de sub buză și înconjoară vasul în spirală. Aceeași situație se întîlnește la urna din mormîntul nr. 9, care este însă lucrată cu mîna.

Ornamentul format numai din bandă în val îl întîlnim într-un singur caz, la urna din mormîntul nr. 7, la care benzile în val se întretaie formînd motivul „în ochi".

Restul urnelor sînt decorate cu combinații ale acestor elemente, la care într-un singur caz se adaugă împunsăturile. În combinația dintre striurile orizontale și banda în val, avem mai multe situații diferite. La urnele aparținînd mormintelor nr. 1 și 13, valul este aplicat peste decorul format din striuri, această suprapunere făcîndu-se în regiunea umărului. La urna aparținînd mormîntului nr. 10, valul se află imediat sub buză, fără să suprapună striurile. La urnele din mormintele nr. 2 și 6, valul deasemeni nu suprapune striurile, dar există o alternanță val-striu-val, spațiul dintre ele rămînînd nedecorat.

Aceste tipuri de decor își găsesc analogii în toate necropolele sau așezările feudal timpurii din Dobrogea. Interesantă este urna aparținînd mormîntului nr. 3, decorată cu striuri în spirală, care își găsește analogie atît ca formă cît și ca decor la Satu Nou [7]. Tipul de urnă asemănătoare cu urnele din mormintele nr. 3 și 9, a fost atribuit populației locale, ele avînd origini mai vechi [8].

Din punct de vedere al formei, ceramica din grupa I se poate împărți în două variante : a) oale care prezintă umerii puțin proeminenți — ex. urna din mormîntul nr. 1 ; acestea au marginile drepte sau puțin arcuite și buza teșită. Această ceramică aparține epocii vechi, se leagă de stilul „arhaic" [9]. Decorul acestor vase este alcătuit din linii în val și striuri. Din această categorie fac parte urnele aparținînd mormintelor nr. 1, 3, 6, 7, 9. b) oale cu umerii bine dezvoltați și gîtul arcuit ; buza este deobicei îngroșată la exterior.

Grupa II-a cuprinde ceramica cenușie cu decor lustruit. Din categoria aceasta fac parte trei urne și anume cele aparținînd mormintelor nr. 4, 5, 8.

---

[6] *E. Zaharia* — Săpăturile de la Dridu — Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român Buc. 1967, p. 81.

[7] *B. Mitrea* — Săpăturile de la Satu Nou, în Materiale VI, 1959, p. 582.

[8] *E. Zaharia* — op. cit., p. 111.

[9] *E. Zaharia* — Autoreferat la lucrarea de doctorat *„Săpăturile de la Dridu 1956—1962. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român"*, Buc. 1967, P. 10.

Ceramică cenușie cu decor lustruit s-a mai descoperit în Dobrogea la Capidava,[10] Dinogeția,[11] Histria-Capul Viilor,[12] Satu Nou,[13] Castelu,[14] Murfatlar-Basarbi[15] a. De asemeni, vasele cenușii din epoca feudal timpurie de la noi își găsesc analogiile cele mai apropiate în cimitirul de la Novi Pazar, atribuit de St. Stancev protobulgarilor și datat în sec. VIII,[15] b ca și la Pliska[16] și în alte localități din Bulgaria. La rîndul lor vasele cenușii din Bulgaria își au analogii mai departe în răsărit, în aria de răspîndire a culturii Saltovo-Maiatk.

Concluzia trasă de cercetătoarea M. Comșa este că „ceramica cenușie cu decor lustruit din așezările feudal timpurii își are originea în răsărit, în cultura Saltovo, de unde a fost adusă de protobulgari în Peninsula Balcanică". [17] Era astfel combătută teoria prof. I. Nestor, conform căreia ceramica cenușie ar fi specifică populației străromâne. În ultimul timp însă doi cercetători bulgari conclud că părerea după care ceramica cenușie ar fi fost adusă în sudul Dunării de protobulgari, nu poate fi susținută din cauza noconcordanței cronologice. [18] Cultura Saltovo-Maiatck, este datată sec. VIII—X, în timp ce protobulgarii au venit la Dunăre în ultimul sfert al sec. VII. În această situație este cu mult mai firească părerea că această ceramică s-a răspîndit de la Dunărea de jos, unde se găsește în sec. IV—VI, spre est, ajungînd pînă în stepele din sudul U.R.S.S. Populația locală a continuat confecționarea și folosirea acestui fel de ceramică, care s-a răspîndit în regiunile amintite înainte de cunoașterea și preluarea ei de protobulgari.

Mărcile de olar. Din cele 12 urne găsit anul acesta la care se adaugă cea găsit acum doi ani, 6 au pe fund mărci de olar. Aceste mărci reprezintă de obicei o cruce simplă, înscrisă într-un cerc sau într-un romb. Într-un singur caz marca are o cu totul altă formă.

Problema mărcilor de olar a dat naștere la numeroase discuții, părerile asupra tehnicei în care au fost lucrate ca și asupra semnificației lor fiind împărțite. O primă remarcă este aceea că asemenea mărci de olar se găsesc numai pe fundul vaselor lucrate la roată. [19] În ceea ce privește tehnica în care au fost lucrate se desprind două păreri : o părere care

---

10 *Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu* — op. cit., p. 164—170 și 203—205.

11 *Gh. Ștefan, I. Barnea, M. Comșa, E. Comșa* op. cit., p. 164—170, fig. 103.

12 *V. Zira* — op. cit., p. 355—412.

13 *B. Mitrea* — Săpăturile de la Satu Nou. Materiale VI. 1959, p. 589, fig. 11 și Materiale VII 1960, p. 556, fig. 5.

14 *A. Rădulescu și N. Harțuchi* — op. cit. 78—79.

15 a *I. Barnea*, Ceramica din cariera de cretă de la Basarabi, în SCIV, 2, 1962, p. 361.

15 b *S. Stancev și S. Ivanov* — Некрополят до Нови. Пазар. Sofia, pl. XIII—1 și pl. XV—1.

16 *S. Georgieva* — Разкопку на могили № XXXII и XXXIII в Плуска, Izvestia — Institut Sofia 1955, p. 19, fig. 14, p. 23, fig. 18, p. 24, fig. 19, p. 34, fig. 38.

17 *M. Comșa* — Contribuții la cunoașterea culturii străromâne în lumina săpăturilor de la Bucov, SCIV 1, 1959. p. 87.

18 *S. Mihailov* Относ на произхода на ронно средневековната черналскава керомика в Болгария. — Археология III, 4, Sofia p. 5. *S. Georgieva* Средневековнато селище по розвалините на антиния град Абритус — Izvestia — Institut SofiaX XIV 1961 p. 9—36.

19 *M. Comșa* — Cu privire la semnificația mărcilor de olar în epoca feudală timpurie. SCIV 2, 1961, p. 291.

susține că au fost lucrate prin stampilare, [20] și alta conform căreia au fost realizate cu ajutorul negativului ștampilei crestat pe roata olarului [21]. Faptul că ștampilele se întîlnesc numai pe fundul vaselor lucrate la roată, face mai veridică idea realizării acestora datorită unui negativ, căci în cazul ștampilării nimic nu ar fi împiedicat ca ștampila să fie aplicată și pe vasele lucrate la mînă.

Păreri împărțite au fost și asupra semnificației acestor mărci de olar. Au fost considerate simple ornamente, [22] semne magice, [23] sau semne de meșteri. [24] Aceste păreri se pot reduce la două : Părerea după care am avea a face cu semne magice, și cea după care ar fi vorba de semne de meșter. Cercetătoarea M. Comșa, analizînd semnele de olar din țara noastră, ajunge la concluzia că o parte au o veche tradiție și sînt de origine magică, în timp ce altele sînt legate de apariția relațiilor feudale și reflectă situația economică a olarului respectiv, dependența acestuia de un feudal. În acest din urmă caz semnul aparține stăpînului de care depinde olarul și care este obligat să-l aplice pe produsele sale. Produsele meșterilor liberi nu erau însemnate sau aveau numai semne magice. [25] Această strictă delimitare pare forțată. Logic nu pare posibil ca un olar liber să nu poată aplica pe produsele sale decît semne magice. În plus gradul de dezvoltare al relațiilor feudale nu era la acea vreme atît de înaintat încît dependența să meargă pînă la acest gen de obligație. Nu se poate nega faptul că unele semne aparțin olarilor dependenți, dar semne de meșter puteau aplica desigur și olarii liberi, poate tocmai ca semn al acestei libertăți pe care alții o pierduseră. Se constată deasemeni că începînd cu sec. XI aceste semne se răresc pentru ca apoi să dispară. Or tocmai în această perioadă procesul de aservire crește în intensitate și ar însemna ca numărul lor să crească.

---

20 *R. Virchow* — Über die Anwendung von stempel und über das Zaichen des Kreuzes auf alten Töpfen. Zeitschrift für Ethnologie III, Berlin 1871, p. 97 și 106. *E. Schirmer* — Die deutsche Irdenware des 11—15 Jahrhunderts im Engeren Mitteldeutschland. Jahrbuch des Germanischen Museums der Friedrich Schillers Universität. Jena 1939, p. 53. *M. Näbe* — Die Bodenstempel auf wendischen und frühdeutschen Gefässen de 9 bis 14 nochchristlichen Jahrhunderts, Manus, X Leipzig-Würzburg 1918, p. 71.

21 *Jozef Kostrewski* — Znoki na dnoch nocryn wczesnahistory cznych z wielkopolski. Obzor praehistoricky, IV, Praga 1925, p 117 *Roman Jakimowicz* — Przycrynki do poznania ceramiki grodziskowe în Biblioteca Praehistoryczna I, Poznan 1930, p. 340. *B. A. Rîbacov* — Речесло древней Руси Moscova 1948, p. 175 și urm.

22 *J. Kostrewski* — op. cit., *R. Jakimowicz* — op. cit., *Jozsef Höllrigl* — Arpadkori keramikank, AE XLIV, 1930, p. 162. *K. Horedt* — Ceramica slavă din Transilvania SCIV 2, 1951, p. 210.

23 *E. Schirmer,* op. cit., p. 60. *Waldemar Heym* — Das bäuerliche Geschirr im Regierungsbezirk Westpreussen in geschichtlicher XX Zeit în Jahrbuch für Historische Volkskunde III—IV, Berlin 1934, p. 96.
N. H. Tuhtina. Средновековые славянские клеим Труды государственного истори ческои Музея 37, 1966, p. 154—155. După părerea cercetătoarei sovietice este vorba de semne de meșteri dor cu semnificație magică legată de activitatea olarului.

24 *S. Stancev* Трьнчаеку знацие от Плиска, Мадора и Преслов, în Разкопки и Прадчивания, *B. A. Rîbacov* — op. cit., p. 176.

25 *M. Comșa* în Dinogeția I p. 206. *M. Comșa* — Cu privire la semnificația mărcilor de olar..... SCIV 2, 1961.

Restul inventarului este destul de redus și cu greu ne poate ajuta la datarea necropolei. Este vorba de două catarame de fier, de formă dreptunghiulară, avînd laturile lungi puțin strangulate la mijloc, o verigă de fier și un fragment de fier a cărei întrebuințare nu a putut fi stabibilită.

Pe baza materialului ceramic, forme și decoruri, credem că necropola de la Gîrlița poate fi datată sec. VIII—IX, păstrînd rezervele cerute de puținul material descoperit, ca și de surprizele pe care le pot aduce viitoarele săpături.

RÉSUMÉ

LE CIMETIÈRE FEODAL-PRIMITIF DE GÎRLIȚA-OSTROV

En 1966, lors des travaux exécutés pour les fondations d'une maison, on a identifié sur le territoire du village Gîrlița-Ostrov, une nécropole féodale-primitive. Les fouilles de sauvetage, effectuées au cours du printemps de l'année 1968 ont permis de rendre à la lumière 12 tombeaux d'incinération.

Ces tombes, qui se trouvaient à une profondeur de 0,20—0,60 m, étaient de simples fosses, dans lesquelles il y avait des urnes contenant les os brûlés. Ce sont des tombeaux individuels, et non pas collectifs ; les urnes sont à découvert. Notons qu'une catégorie de tombes est marquée par des pierres, pas trop grosses, placées autour de l'urne ou bien d'un seul côté de celle-ci. Les urnes sont généralement remplies à trois quarts, les os du crâne surmontant les autres, procédé qui se rencontre aussi à Castelu.

La céramique est divisée, du point de vue de la technique, en deux catégories : céramique exécutée au tour et céramique exécutée à la main.

Du point de vue de la pâte, la céramique se divise en deux catégories principales : 1) céramique en pâte commune, ayant comme décoration trois éléments : lestrie, la vague et les impressions ; 2) céramique en pâte fine, grise, décorée par lustrage avec des lignes en réseau. Dans le premier groupe, on distingue deux sous-groupes : 1 a) vases exécutés en pâte, noire-grise, est mal cuite ;

deux sous-groupes : 1 a) vases exécutés en pâte, noire-grise, est mal cuite ;

1 b) vases exécutés en pâte soigneusement sélectionnée et contenant du sable fin. La couler de ces cases diffère, selon la température de la brûlage. La seule forme de vase trouvée jusqu'à ce jour à Gîrlița, est le pot.

La décoration des vases du premier groupe comprend les trois éléments caractéristiques : la vague, le strie et les impressions combinés, ou bien représentant isolément la décoration. Comme décoration, les vases de Gîrlița ont des analogies dans toutes les nécropoles féodales-primitives de Dobroudja. Comme formes, la céramique du premier groupe se présente sous deux variantes : a) des pots aux épaules un peu proéminentes, aux bords droits ou bien un peu arqués et au rebord aplati ; b) des pots aux épaules bien accentuées, au col arqué, à rebord épais.

Le second groupe renferme de la céramique grise, au décor vernissé. Cette céramique a ses analogies en Dobroudja (à Capidava, Satu-Nou, Dinogetia, Histria-Capul Viilor, Murfatlar), ainsi qu'en Bulgarie (à Novi Pazar et à Pliska). Cette céramique est d'origine locale, elle s'est développée partant de la culture de Sîntana de Mureș-Cerneahov, elle n'a pas été introduite par les protobulgares.

Six des douze tombes contiennent des urnes qui portent sur le fond des marques de potier. Les estampilles sont réalisées à l'aide d'un négatif creusé sur la roue du potier. Elles représentent les marques des artisans, et non pas celles des seigneurs féodaux de l'endroit, sous la dépendance desquels auraient travaillé ces artisans. Aux VIIIe — XIe s. les relations féodales étaient trop peu avancées pour qu'on puisse parler d'un tel degré de dépendance.

Le reste de l'inventaire est réduit et très peu important : deux boucles rectangulaires en fer, un anneau également en fer et un fragment de fer.

Le matériel céramique permet de dater la nécropole du VIIIe — IXe s., bien entendu avec toutes les réserves dues aux surprises que les futures fouilles pourraient nous réserver.

E R A T Ă

Pagina	Rîndul	În loc de:	Se va citi:
33	17	1958	1957
86	nota 60	*Dacia*, NS, V, p. 68	*Dacia*, NS, VII, p. 68
101	nota 4	б оинаке	в Оинаке
104	nota 27	бтепное повозжъе и приуерноморы в епоху	Степное Поволжъе и Причерноморъе в эпоху
105	12 de jos	a faucilles	6 faucilles
136	4 de jos	Murighiol	Mahmudia
137	11 de jos	Phocacea	Phoceea
193	nota 3, rîndul 2	începutul formării culturii Latène geto-dace la Dunărea de Jos, în *MCA*, IV	p. 243—252 ; *MCA*, III, 1957, p. 247—254 ; *MCA*, V,
202	nota 38, rîndul 2	în a doua jumătate	în prima jumătate
269	9 de sus	astfel, dintre cele	astfel, sînt dintre cele
272	nota 3	кирамика	керамика
295	17 de sus	larg	clar
295	17 de jos	talpă sau o	talpă ca o
295	5 de jos	Propoziția : „Celălalt capăt al toartei este incizată cu linii în unghi"	se suprimă
297	6 de sus	fig. 20	fig. 21
301	4 de jos	nostru	nostru. 68
302	10 de sus	18 d	19 d
309	40	Οὐαλέρ (ιοῦν)	Οὐαλέρ (ιον)
309	41	Ἀυανέω:<α>	Ἀθανέων <α>
309	I,53	Εὐηηβῆς	Εὐσηβῆς
310	I,11	Κόρν (ηλιου)	Κορν (ελίου)
310	II,5	Ζωοίμον	Ζωσίμον
310	14	Torquillina	Tranquillina
310	I.27	fiul lui Pharnakos	fiul lui Thodoros
312	30	Artemides	lui Artemis
345	7 de sus	descoperirile	descoperiri
386	nota 118, rîndul 1	în NS	în *Dacia*, NS
409	nota 3, rîndurile 2—3	логилышк ранеофеодалъном эпоху	могильник раннефеодальной эпохи
429	8 de jos	жеолитическая... в хыршове	Неолитическая... в Хыршове
430	3 de jos	sobeudscha und Beziehungen	Dobrudscha und ihre Beziehungen
431	6 de sus	медтидии (Добрудта)	Меджидия (Добруджа)
434	29 de sus	элининизмичезкий	эллинистический
434	29 de sus	Добрудте	Добрудже
434	30 de sus	вас-конок	раскопок
436	13 de sus	Peef	Peek
438	17 de sus	NS, 1958	NS, II 1958
441	27 de sus	ппгредалъные одряды	погребалъные обряды
450	7 de sus	гпаффита	граффита
451	21 de sus	архимектира	архитектура
451	42 de sus	Pop	Popa
451	47 de sus	Pop	Popa
452	44 de sus	Двувбрядовыи могилъндк ран-ниефедалъной эпохи в капул вилор	Двуобрядовый могилъник ра-ннефеодалъной эпохи в Капул Вилор
509	5 de jos	307	269